

Сапич В. І.

*к.е.н., доцент, кафедра соціально-економічних дисциплін
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ;
Україна; e-mail:sapichvadim@gmail.com*

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Анотація. В статті розглянуто основні інструменти фінансово-кредитного механізму підтримки аграрного сектору економіки. Бюджетні дотації і спеціальний режим оподаткування підвищують дохідність сільськогосподарських товаровиробників, але суттєво не впливають на ефективність виробництва і здійснення прогресивних структурних змін у землекористуванні. Останні зміни в оподаткуванні аграріїв мають виключно фіскальний характер. За таких умов необхідно більш ефективно задіяти механізм часткової компенсації відсотків за користування кредитами. Розроблено алгоритм здешевлення кредиту, який дозволяє розраховувати державну компенсацію і пільгову ставку з врахуванням виду кредиту, його цільового використання і дохідності об'єкту кредитування.

Ключові слова: фінансово-кредитне регулювання, оподаткування, земельне оподаткування, земельні відносини, пільгове кредитування, здешевлення кредиту, пільгова ставка.

Формул: 2; рис.: 2, табл.: 2, бібл.: 27

Sapych V. I.

*PhD in Economics, Docent, Department of Socio-economic Sciences,
Sumy Branch of the Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine;
e-mail:sapichvadim@gmail.com*

FINANCIAL AND CREDIT FACTORS DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Abstract. In the article the basic tools now works in Ukraine's financial and credit mechanism to support the agricultural sectors of the economy considered. Budget subsidies and special tax treatment increase the profitability of agricultural producers, but did not significantly affect the efficiency of the production and implementation of progressive structural changes in land use. The mechanism of compensation to agricultural enterprises of VAT has serious drawbacks. Recent developments in the taxation of farmers do not take into account the basic principles of land tax and are purely fiscal in nature. Under these conditions it is necessary to use more effectively the mechanism of partial compensation of interest on loans. Under these conditions, the mechanism of partial compensation of interest on loans should be more effectively used. The formulas for calculating the state compensation and preferential rates designed. The proposed algorithm is to reduce the cost of credit will contribute to a diversified and highly efficient agriculture. Using this algorithm will create conditions for the further development of land relations.

Keywords: financial and credit regulation, taxation, land taxation, land relations, preferential credit, cheaper credit, a preferential rate.

JEL Classification: E 44, F 36, Q 14, Q 13, R 51.

Formulas: 2; fig.: 2, tabl.: 2, bibl.: 27

Санич В. И.

*к.э.н., доцент, кафедра социально-экономических дисциплин,
Сумской филиал Харьковского национального университета внутренних дел,
Украина; mail:sapichvadim@gmail.com*

ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В статье рассмотрены основные инструменты действующего ныне в Украине финансово-кредитного механизма поддержки аграрного сектора экономики. Бюджетные дотации и специальный режим налогообложения повышают доходность сельскохозяйственных товаропроизводителей, но существенно не влияют на эффективность производства и осуществление прогрессивных структурных изменений в землепользовании. Последние изменения в налогообложении аграриев имеют исключительно фискальный характер. При таких условиях необходимо более эффективно задействовать механизм частичной компенсации процентов за пользование кредитами. Разработан алгоритм удешевления кредита, который позволяет рассчитывать государственную компенсацию и льготную ставку с учетом вида кредита, его целевого использования и доходности объекта кредитования.

Ключевые слова: финансово-кредитное регулирование, налогообложение, земельное налогообложение, земельные отношения, льготное кредитование, удешевление кредита, льготная ставка.

Формул: 2; рис.: 2, табл.: 2, библи.: 27

Вступ. Майже 25 років в Україні триває реформування земельних відносин в аграрному секторі економіки. Минуло понад 15 років як селяни отримали сільськогосподарські угіддя в приватну власність. Однак зміни у земельних відносинах істотно не вплинули на зростання обсягів виробництва аграрної продукції і підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Тільки у 2013 р. по виробництву валової продукції сільського господарства з одиниці сільгоспугідь в цілому по усім категоріям господарств було перевищено рівень 1990 р. За підсумками найбільш сприятливого за останній період 2014 р. вихід валової продукції з 1 га угідь у сільськогосподарських підприємствах відносно рівня 1990 р. збільшився на 31,5%. У господарствах населення протягом усього пореформеного періоду ефективність використання земельних ресурсів падає, і вихід валової продукції з одиниці угідь в 2014 р. у селян склав лише 22,6% рівня 1990 р. [1]. Близько 90% своїх земель селяни здають в оренду, а в умовах недостатньої урегульованості орендних відносин їм не гарантується збереження родючості переданих у оренду земель. За таких умов набуває актуальності з'ясування причин, що протягом багатьох років стримують розвиток аграрного сектора економіки і не забезпечують високоефективного використання сільськогосподарських угідь. Відповідно, виникає потреба задіяти нові чинники та інструменти, в тому числі у фінансово-кредитній сфері, які б стимулювали подальший розвиток земельних відносин.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Концептуальні засади фінансової підтримки державою сільськогосподарських товаровиробників в умовах реформування аграрного сектору економіки викладено в роботах таких провідних учених, як М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.М. Скупий [2], А.Д. Діброва [3], П.О. Лайко [4] та ін. Становлення системи кредитування сільського господарства, механізм надання державою пільгових кредитів аграріям висвітлюють О.Є. Гудзь, А.В. Сомик [5], О.В. Горох [6], В.Г. Закшевський, А.О. Пашута [7], Т.В. Калашнікова [8], В.В. Маслова [9] та багато ін. Незважаючи на відсутність в Республіці Білорусь інституту приватної власності на землі сільськогосподарського призначення, білоруські економісти-аграрники В.Г. Гусаков, В.М. Гердій, Т.А. Запрудська, Т.С. Миколайчик і Н.А. Шевчик вважають, що земля має стати ліквідним активом, який виступає забезпеченням кредиту [10].

Теоретико-методологічні основи земельного оподаткування було закладено ще у XVII-XIX ст. у працях Ф. Кене [11], У. Петті [12], А. Сміта [13], Ф.К. Горб-Ромашкевича [14], В.О. Лебедева [15] та ін. Сучасна проблематика земельного оподаткування викладена у роботах таких учених, як Д.І. Дема [16], М.В. Зенець [17], А.М. Москаленко [18], О.Е. Сагайдак [19], Л.Д. Тулуш [20], М.М. Федоров [21] та ін.

Зазначені науковці зробили суттєвий внесок методологічного та практичного характеру у розробку і запровадження механізмів та інструментів фінансово-кредитного регулювання аграрного сектору економіки. Водночас, як свідчать результати господарської діяльності, наявні наукові напрацювання не мають достатньої спрямованості на забезпечення підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Крім того, в останній період інституційні норми підтримки сільськогосподарських товаровиробників щорічно змінюються з прийняттям чергового державного бюджету. Саме тому, метою нашого дослідження є аналіз останніх нововведень у сфері фінансово-кредитного регулювання і розробка пропозицій щодо його вдосконалення у контексті реалізації потенціалу реформування земельних відносин.

Для досягнення поставленої мети використано низку загальних та спеціальних наукових методів дослідження: системний аналіз, абстрактно-логічний, монографічний, експертних оцінок, економіко-математичні і статистичні методи.

Результати дослідження. Основними інструментами діючого нині в Україні фінансово-кредитного механізму підтримки аграрного сектору економіки є надання бюджетних дотацій і спеціальний режим оподаткування, який дозволяє сільськогосподарським підприємствам отримувати відшкодування податку на додану вартість (ПДВ). Останні роки визначальну роль у покращенні фінансового стану сільськогосподарських підприємств набуло відшкодування ПДВ, хоча раніше більше значення мали бюджетні

дотації (рис. 1). За підсумками 2014 р. у загальному обсязі державної підтримки питома вага отриманих аграріями коштів за рахунок ПДВ дорівнювала 97,9%, а у 2008 р. даний показник складав лише 43,0%.

Завдяки запровадженню відшкодування ПДВ сільськогосподарські підприємства мають додаткове джерело покриття своїх витрат на придбання матеріально-технічних ресурсів. В умовах недостатнього рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва в цілому і хронічної збитковості виробництв окремих видів продукції (особливо тваринницької) спеціальний режим оподаткування позитивно впливає на відтворювальний процес в аграрному секторі економіки.

Проведені розрахунки показують, що у 2008-2014 рр. сільськогосподарські підприємства України щорічно отримували коштів за рахунок ПДВ на 229,31 грн. у розрахунку на 1 га своїх земельних угідь. Якщо взяти до уваги, що прибутку у відповідному вимірі аграрії мали 838,72 грн., то завдяки відшкодуванню ПДВ дохідність землекористування підвищилася на 27,3% [розраховано за даними 1].

Проте існуючий механізм державної підтримки аграрного сектору економіки через відшкодування ПДВ має серйозні недоліки.

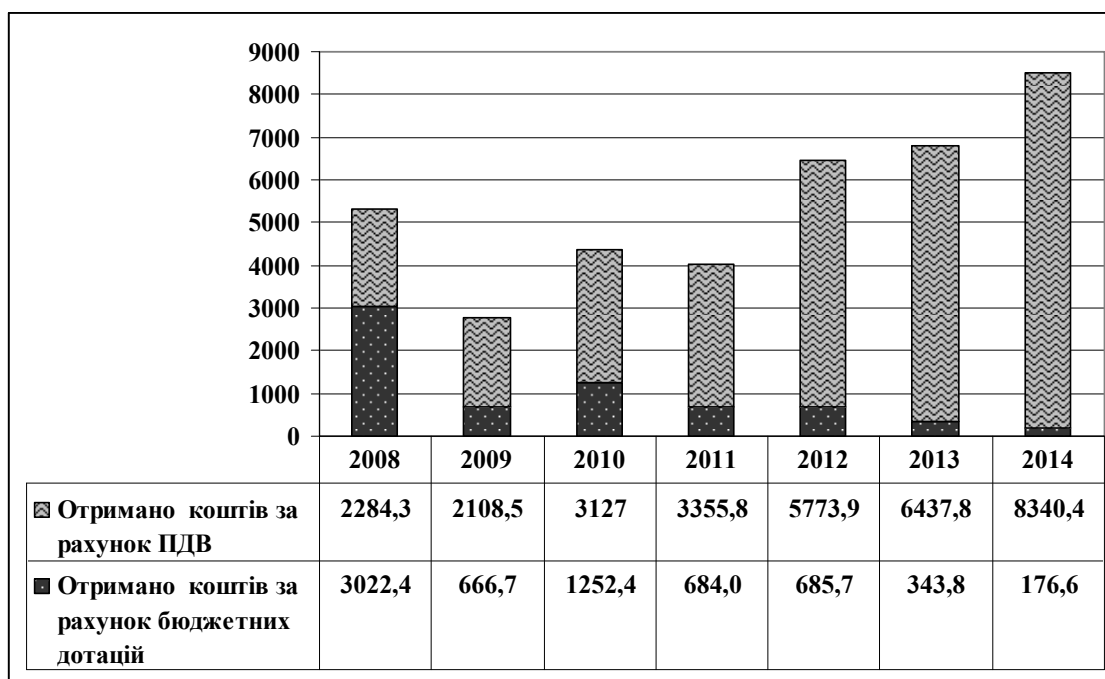

Рис. 1. Використання коштів державної підтримки сільськогосподарських підприємств в Україні, млн. грн.

Джерело: складено автором за даними [1]

229,31

По-перше, загальноновизнано, що відносно інших податків в цілому по економіці адміністрування ПДВ, система його відшкодування є найбільш корумпованою. Це призводить до того, що далеко не всі кошти, які

спрямовуються на відшкодування ПДВ, реально інвестуються у сільське господарство. Свідченням цього є суттєвий розрив між зростанням відшкодованого ПДВ і підвищенням ефективності сільськогосподарського виробництва. Якщо за 2008-2014 рр. кошти, перераховані аграріям на відшкодування ПДВ, збільшилися у 3,7 рази, то вихід валової продукції з одиниці сільськогосподарських угідь – лише на 40,2% [розраховано за даними 1]. Не проявилось у цей період впливу значних виплат ПДВ і на рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції. Даний показник у аналізованій період знаходився у межах 11,2-27,0% і його суттєві коливання в основному обумовлені змінами кон'юнктури на ринках сільськогосподарської продукції і матеріально-технічних ресурсів, що споживаються у сільському господарстві.

По-друге, спеціальний режим оподаткування не має позитивного впливу на формування прогресивної структури землекористування. На нашу думку, державні кошти повинні спрямовуватися на вирішення тих проблем, котрі не може подолати ринковий механізм. Стосовно аграрного сектору це означає, що держава має сприяти піднесенню збиткових і низькорентабельних галузей, вирощуванню культур, які забезпечують дотримання сівозмін і поновлення родючості ґрунтів, розвитку виробництва продукції, яка містить значну додану вартість, а також забезпечує запровадження еколого безпечних і енергозберігаючих технологій. Фактично ж кошти по відшкодуванню ПДВ все більше спрямовуються у рослинництво, хоча ця галузь має значно вищу рентабельність, ніж тваринництво. Так, у 2008 р. рослинницькі галузі отримали 32,1% відшкодувань ПДВ, а у 2014 р. – 73,2% [розраховано за даними 1].

По-третє, має місце значна нерівномірність розподілу відшкодувань ПДВ як між різними категоріями сільськогосподарських товаровиробників, так і по територіям. Якщо у 2014 р. середнє по Україні відшкодування ПДВ в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь дорівнювало 396,98 грн., то мінімальним воно було у Волинській, Житомирській і Одеській областях (48,50-74,96 грн.), а максимальним - у Рівненській, Київській і Черкаській областях (687,73-958,49 грн.). Така диференціація відшкодування ПДВ посилює відмінності в умовах господарювання, які є наслідком різної якості земельних ресурсів. Аграрії Волинської, Житомирської і Одеської областей, отримуючи менше коштів з державного бюджету, працюють на землях, нормативна грошова оцінка яких нижча за середню по Україні. А сільськогосподарські підприємства Київської і Черкаської областей, навпаки, при користуванні землями кращої якості, ніж в середньому по Україні, отримують найбільші відшкодування ПДВ. Найзначніші переваги від спеціального режиму оподаткування мають агрохолдинги, які сконцентрувавши у своєму обробітку величезні площі земельних ресурсів, відповідно, забезпечують і найбільші обсяги виробництва продукції. За

існуючими розрахунками дрібні господарства (з площею угідь до 50 га) отримують у розрахунку на одиницю площі у 2,5 рази менше відшкодувань ПДВ у порівнянні з підприємствами, у землекористуванні яких понад 3000 га (рис. 2). Така нерівномірність у розподілі відшкодування ПДВ не сприяє створенню рівних умов конкуренції для підприємств різних організаційно-правових форм господарювання і формуванню на цій основі багатогалузевого високоефективного сільськогосподарського виробництва.

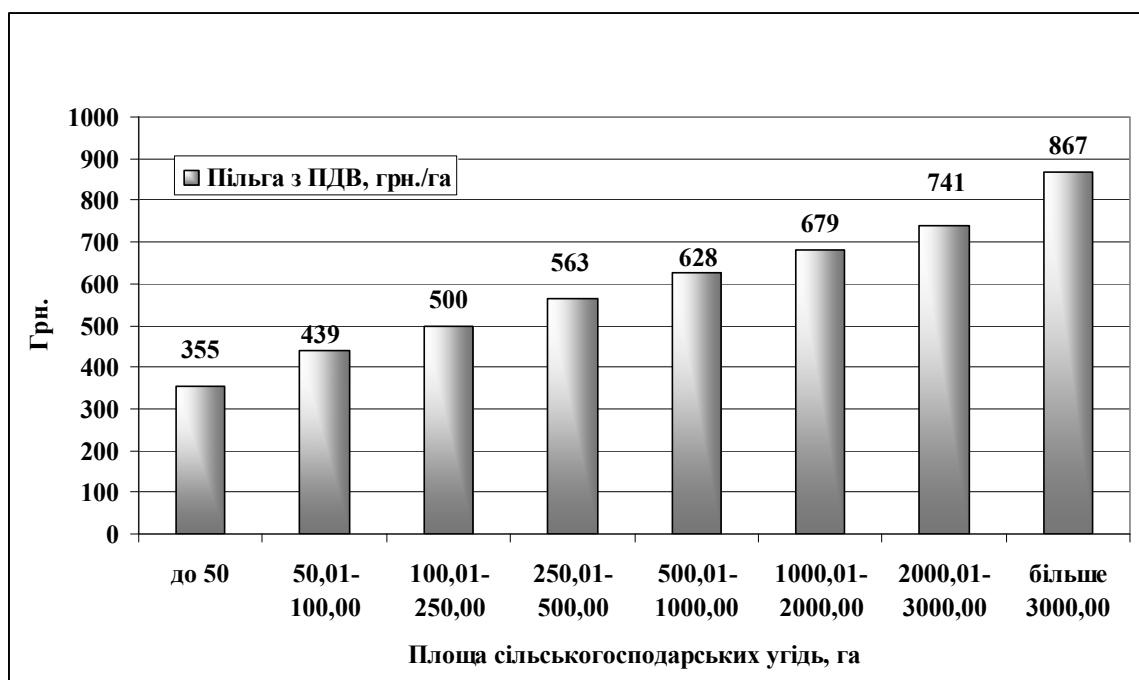

Рис. 2. Розподіл відшкодування ПДВ сільськогосподарським підприємствам в залежності від площі сільськогосподарських угідь

Джерело: складено автором за даними [22]

У 2016 р. спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських підприємств суттєво змінюється. Запроваджується часткова сплата сум ПДВ до бюджету та на спеціальні рахунки для відшкодування в залежності від виду сільськогосподарської продукції, яка реалізується [23]. Такий порядок помітно скоротить обсяги відшкодування ПДВ. Зменшиться у поточному році державна підтримка аграріїв і через перегляд ставки єдиного податку четвертої групи платників, до якої відносяться сільськогосподарські товаровиробники. Базою оподаткування єдиного податку для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, яку було проведено за станом на 1 липня 1995 р., з урахуванням коефіцієнта індексації. Оскільки в основу єдиного податку для сільськогосподарських підприємств закладено вартісну оцінку землі, то його слід розглядати як форму земельного податку.

Проте сучасна практика застосування єдиного податку в аграрному

секторі України не відповідає методологічним принципам земельного оподаткування. Класики економічної теорії У. Петті і А. Сміт та їх послідовники Ф.К. Горб-Ромашкевич і В.О. Лебедев ставку земельного податку визначали в залежності від дохідності сільськогосподарських угідь [12, с.39; 13, с.508; 14, с.1,34; 15, с.10, 63]. Якщо ж дохідність певних земель визначити проблематично, то тоді, на думку А. Сміта, це має компенсуватися помірністю податкового навантаження [13, с. 521]. Ф. Кене і А. Сміт говорили про стимулюючу роль земельного податку, вони наголошували, що його розмір не повинен стримувати сільськогосподарське виробництво і не гальмувати зростання продуктивності землі [11, с.242; 13, с.507, 510-511]. Розробники теорії земельного оподаткування акцентували на необхідності дотримуватися принципу стабільності, оскільки зміни земельного податку можуть завадити поліпшенням землі [11, с.267; 13, с. 507, с.510-511; 15, с.44].

Якщо у 2015 р. сільськогосподарські підприємства платники єдиного податку платити по ставці 0,45 [24], то у 2016 р. – за ставкою 0,81 [23]. Податкове навантаження також зростає і внаслідок застосування коефіцієнта індексації за підсумками інфляції. Отже, останні зміни у податковому законодавстві мають виключно фіскальний характер. За таких умов набуває актуальності пошук шляхів більш ефективного використання іншого інструменту державної підтримки аграріїв - надання часткової компенсації відсотків за користування кредитами.

У 2015 р. бюджетні кошти дозволили отримати аграрному сектору пільгових кредитів на 4,6 млрд. грн., що перевищило рівень попереднього року на 44,0% [25]. Хоча це ще вкрай недостатні обсяги як у порівнянні з докризовим 2008 р., коли сільськогосподарські товаровиробники отримали пільгових кредитів на 15,1 млрд. грн., так і відносно загальної потреби у запозичених коштах, яка оцінюється у понад 100 млрд. грн. в рік [26].

Як і у відшкодуванні ПДВ, у наданні пільгових кредитів також спостерігається значна нерівномірність розподілу по регіонам. Якщо не враховувати з відомих причин Донецьку і Луганську області, то в 2014 р. в середньому по Україні на 1 га сільськогосподарських угідь було залучено пільгових кредитів на 170,81 грн. Водночас мінімальне надання пільгових кредитів у межах 31,47-46,40 грн./га було у Одеській, Сумській і Житомирській областях, а максимальне – у Чернівецькій, Чернігівській і Полтавській областях (764,41-363,06 грн./га).

Особливо гострою проблемою для сільськогосподарських товаровиробників є збільшення довгострокового кредитування. В умовах нестачі фінансових ресурсів сільськогосподарські підприємства вкрай повільно оновлюють свою матеріально-технічну оснащеність. Насамперед це стосується тваринницької галузі та інфраструктурних об'єктів. Так, якщо у 1990 р. в цілому по Україні було введено в експлуатацію тваринницьких

приміщень для великої рогатої худоби на 208 тис. скотомісць, то у 2014р. – лише 11 тис. По приміщеннях для свиней співвідношення даних показників становить відповідно 129 і 15 тис. скотомісць. За виключенням птахівництва, аналогічною є ситуацію і по введенню в експлуатацію інших потужностей сільськогосподарського призначення [1]. На жаль, звітність Міністерства аграрної політики України надає відомості про кредити до 1 року і кредити від 1 року, тобто ми не можемо проаналізувати наявність середньо- і довгострокового кредитування. Існуюча звітність свідчить про зростання короткострокового кредитування як у абсолютному, так і відносному вимірах (табл. 1). У 2014 р. короткострокових кредитів сільськогосподарськими підприємствами було залучено на 1303,5 млн. грн., що склало 40,1% від загального обсягу пільгового кредитування, а у 2015 р. – на 3213,4 млн. грн., що вже досягло 69,7% відповідного показника. Безумовно, посилення інфляції спонукає банківські установи надавати перевагу короткостроковому кредитуванню, але ж призначення державної підтримки полягає в усуненні негативних проявів макроекономічної нестабільності і ринкової кон'юнктури.

Таблиця 1

Пільгове кредитування аграрних підприємств України
за строками користування

	Залучено пільгових кредитів - всього, млн. грн	в тому числі			
		кредити до 1 року		кредити від 1 року	
		млн. грн	%	млн. грн	%
2014 р.	3253,2	1303,5	40,1	1949,7	59,9
2015 р.	4612,4	3213,4	69,7	1399,0	30,3

Джерело: розраховано автором за даними[1, 25].

Чинний нині порядок надання пільгових кредитів, який визначено Кабінетом Міністрів України, передбачає наступні основні умови:

- пільгові кредити надаються на конкурсній основі суб'єктам господарювання агропромислового комплексу - юридичним особам незалежно від організаційно-правової форми та форми власності;

- при прийнятті рішення щодо надання компенсації перевага надається позичальникам:

а) у першу чергу - які мають чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 10 млн. гривень;

б) у другу чергу - які проводять діяльність з вирощування та розведення великої рогатої худоби молочних порід, іншої великої рогатої худоби;

- сума відсотків за користування кредитами та розмір плати за надання інших банківських послуг, пов'язаних з цим кредитом (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитами, консультаційні послуги тощо), має не перевищувати 30% річних;

- компенсація надається у розмірі 50% облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків за користування кредитами, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами, за кредитами, залученими у минулому та поточному роках, відсотки за користування якими нараховані і сплачені у поточному році [27].

Головним недоліком зазначеного порядку пільгового кредитування, на нашу думку, є відсутність дієвих стимулів до здійснення структурних змін як в цілому у сільськогосподарському виробництві, так і у використанні земельних ресурсів аграрного сектору. Чинний механізм здешевлення кредитів по суті закріплює за сільським господарством України роль сировинного придатка як постачальника зернових і олійних культур, що не забезпечує збереження родючості наших ґрунтів – однієї із найважливіших переваг української економіки.

Ми поділяємо позицію тих науковців, які вважають, що компенсація вартості кредиту має бути диференційованою залежно від строків кредитування, позичальників і цілей використання [5, с.62]. Для реалізації зазначеного підходу компенсаційний механізм має діяти через запровадження пільгової ставки, яка враховувала б вид кредиту, його цільове використання і дохідність об'єкту кредитування. Пропонуємо таку пільгову ставку розраховувати за наступними формулами (1-2):

$$C_n = C_{\bar{o}} - D_k, \quad (1)$$

$$D_k = C_{obl} \times K_p \times K_e, \quad (2)$$

де, C_n – ставка пільгова (по якій сільськогосподарське підприємство розраховується за кредит), %;

$C_{\bar{o}}$ – ставка комерційного банку з урахуванням визначеної урядом максимальної межі, %;

D_k – державна компенсація, що спрямовується на здешевлення кредиту, %;

C_{obl} – облікова ставка Національного банку України, %;

K_p – диференційований коефіцієнт щодо рівнів рентабельності, відносних одиниць;

K_e – диференційований коефіцієнт щодо видів кредиту, відносних одиниць.

Диференційовані коефіцієнти визначаються методом співставлення і експертних оцінок на основі врахування таких показників, як облікова ставка Національного банку України, відсоткові ставки за надання кредитів комерційними банками, співвідношення попиту і пропозиції на ринку кредитних ресурсів, рівень інфляції, а також обмежувальних норм з боку держави.

Диференційований коефіцієнт щодо рівнів рентабельності визначається в залежності від фактичного рівня рентабельності виробництва ($P_{\text{факт}}$) конкретного виду сільськогосподарської продукції, який є об'єктом кредитування. Для об'єктів кредитування, які забезпечують виробництво декількох видів продукції, застосовується показник рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в цілому. Проведені розрахунки дозволили визначити коефіцієнт щодо рівнів рентабельності (K_p) наступним чином. Якщо $P_{\text{факт}} \leq 0\%$, то $K_p = 1,0$; якщо $0 < P_{\text{факт}} \leq 10\%$, то $K_p = 0,8$; якщо $10 < P_{\text{факт}} \leq 20$, то $K_p = 0,6$; якщо $20\% < P_{\text{факт}} \leq 35\%$, то $K_p = 0,4$. Оскільки рівень рентабельності виробництва у 35% вважається за оптимальний, то з метою концентрації фінансових ресурсів державної підтримки на виробництві найменш ринково вмотивованих видів сільськогосподарської продукції, вважаємо за доцільне надавати державну компенсацію на здешевлення кредитів лише тієї продукції, рентабельність виробництва якої не перевищує 35%. Коефіцієнт, щодо видів кредиту (K_v) розраховано так: для короткострокових кредитів – 1,0, для середньострокових – 1,1 і для довгострокових – 1,2.

На основі використання наведених формул 1-2, визначених показників диференційованих коефіцієнтів, а також виходячи з рівня фактичної рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в Україні за 2014 р.[1] та встановленої урядом норми, що сума відсотків за користування кредитами та розмір плати за надання інших банківських послуг, пов'язаних з цим кредитом (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитами, консультаційні послуги тощо) мають не перевищувати 30% річних, нами розраховані пільгові відсоткові ставки в залежності від виду кредиту і виробництва, де буде використовуватися об'єкт кредитування (табл.2).

Наведені розрахунки суттєво диференціюють плату за кредит в залежності від його терміну, а також створюють позичальникам більш сприятливі умови отримати кошти для піднесення низькорентабельних і збиткових виробництв. Водночас високорентабельні виробництва (це видно на прикладі насіння соняшнику, плодів, винограду і курячих яєць) під пільгове кредитування не попадають. Такий підхід буде сприяти покращенню фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, спрямуванню ними коштів на впровадження новітніх технологій, здійсненню прогресивних зрушень у структурі сільськогосподарського виробництва і землекористування. Формування багатогалузевого і високоефективного сільського господарства створить умови для подальшого розвитку земельних відносин. Все це в свою чергу посилить конкурентоспроможність аграрних підприємств як на внутрішньому, так і світовому ринках.

Таблиця 2

Диференціація пільгової відсоткової ставки в залежності від виду кредиту і об'єкту кредитування, %

	Рівень рентабельності виробництва [1]	Державна компенсація по кредитах		Пільгова відсоткова ставка по кредитах		довго-строковим
		коротко-строковим	середньо-строковим	коротко-строковим	середньо-строковим	
Сільськогосподарська продукція	25,8	8,80	9,68	10,56	21,20	19,44
Зернові та зернобобові культури	25,8	8,80	9,68	10,56	21,20	19,44
Насіння соняшнику	36,5	-	-	-	-	-
Ріпаку	29,2	8,80	9,68	10,56	21,20	19,44
Соя	34,5	8,80	9,68	10,56	21,20	19,44
Цукрові буряки (фабричні)	17,9	13,20	14,52	15,84	16,80	14,16
Картопля	9,2	17,60	19,36	21,12	12,40	8,88
Овочі відкритого ґрунту	16,7	13,20	14,52	15,84	16,80	14,16
Овочі закритого ґрунту	12,4	13,20	14,52	15,84	16,80	
Баштанні продовольчі	31,0	8,80	9,68	10,56	21,20	19,44
Плоди	68,2	-	-	-	-	-
Ягоди	11,2	13,20	14,52	15,84	16,80	14,16
Виноград	61,0	-	-	-	-	-
Хміль	-9,5	22,00	24,20	26,40	8,00	3,60
Велика рогата худоба на м'ясо	-35,9	22,00	24,20	26,40	8,00	3,60
Свині на м'ясо	5,6	17,60	19,36	21,12	12,40	8,88
Вівці і кози на м'ясо	-52,2	22,00	24,20	26,40	8,00	3,60
Птиця на м'ясо	-15,4	22,00	24,20	26,40	8,00	3,60
Молоко	11,0	13,20	14,52	15,84	16,80	14,16
Яйця курячі	58,8	-	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором

Висновки.

1. Завдяки запровадженню механізму відшкодування державою ПДВ сільськогосподарські підприємства мають додаткове джерело покриття своїх витрат на придбання матеріально-технічних ресурсів. Проте незважаючи на реформування земельних відносин, існуючі недоліки відшкодування ПДВ не призвели до суттєвого підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

2. Останні зміни в оподаткуванні сільськогосподарських підприємств мають виключно фіскальний характер. За таких умов набуває актуальності пошук шляхів більш ефективного використання іншого інструменту державної підтримки аграріїв - надання часткової компенсації відсотків за користування кредитами.

3. Головним недоліком існуючої практики здешевлення кредитів для аграріїв є відсутність дієвих стимулів до здійснення структурних змін як в цілому у сільськогосподарському виробництві, так і у використанні земельних ресурсів.

4. Для спрямування системи здешевлення кредитів на прогресивні зміни у аграрному секторі і земельних відносинах необхідно запровадити пільгову ставку, яка б враховувала вид позики, її цільове використання і дохідність об'єкту кредитування.

5. Таку пільгову ставку пропонується розраховувати через визначення державної компенсації, що спрямовується на здешевлення кредиту, на основі диференційованих коефіцієнтів щодо рівнів рентабельності і видів кредитів.

У подальших дослідженнях необхідно проаналізувати вплив останніх інституційних змін у фінансово-кредитному регулюванні діяльності сільськогосподарських підприємств на результати їх господарювання, визначитися з механізмами залучення додаткових джерел кредитування аграріїв, які б спрямовували їх на формування прогресивної структури виробництва і землекористування. Такими джерелами можуть бути кредитні ресурси суміжних з сільськогосподарськими товаровиробниками суб'єктів господарювання, іпотечне кредитування та надання коштів для здешевлення кредитів місцевими бюджетами.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК [Текст] : монографія / [М. Я. Дем'яненко, П. Т. Саблук, В. М. Скупий та ін.] ; за ред. М. Я. Дем'яненка, – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.

3. Діброва, А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / А. Д. Діброва. – К. : Формат, 2008. – 488 с.

4. Лайко, П. О. Державна фінансово-кредитна підтримка сільського господарства в ринковій економіці [Текст] / П. О. Лайко. – К. : ІАЕ УААН, 2008. – 426 с.

5. Гудзь, О. Є. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів [Текст] / О. Є. Гудзь, А. В. Сомик // Економіка АПК. – 2008. –

№ 11. – С. 54–63.

6. Горох, О. В. Організація кредитування сільськогосподарських підприємств у банківських установах України [Текст] / О. В. Горох // Вісник ХНАУ. Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 110–116.

7. Закшевский, В. Г. Анализ современного состояния кредитования сельского хозяйства [Текст] / В. Г. Закшевский, А. О. Пашута // Аграрная политика современной России: научно–методологические аспекты и стратегия реализации : материалы XX междунар. научно–практ. конф. – М. : ВИАПИ имени А.А. Никонова, 2015. – С. 43–46. – «Энциклопедия российских деревень».

8. Калашнікова, Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України [Текст] / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29–37.

9. Маслова, В. В. Совершенствование механизма кредитования на современном этапе [Текст] / В. В. Маслова // АПК: экономика и управление 2014. – № 2. – С. 51–59.

10. Экономические проблемы повышения эффективности функционирования АПК в новых условиях: вопросы теории и методологии [Текст] / В. Г. Гусаков [и др.] ; под ред. В. Г. Гусакова. – Минск : Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2013. – 177 с.

11. Кенэ, Ф. Избранные экономические произведения [Текст] / Ф. Кенэ – М. : Издательство социально–экономической литературы («Соцэкгиз»), 1960. – 551 с.

12. Петти, В. Трактат о налогах и сборах. Verbum sapienti – слово мудрым. Разное о налогах [Текст] / В. Петти. – М. : Ось – 89, 1997. – 112 с.

13. Сміт, А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй [Текст] / А. Сміт ; пер. О. Васильєва, М. Межевікіної, А. Малівського ; наук. ред. Є. Литвин. – К. : Port–Royal, 2001. – 593 с.

14. Горб–Ромашкевич, Ф. Поземельный кадастр в теории и практике первой половины XIX столетия [Текст] / Ф. Горб–Ромашкевич. – Варшава : Типография Варшавского уч. округа, 1892. – Ч. I. – 281 с.

15. Лебедев, В. О поземельном налоге [Текст] / В. Лебедев. – СПб. : Типография и литография Карла Куна, 1868. – 153 с.

16. Дема, Д. І. Методологічні зміни в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / Д. І. Дема // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 19–23.

17. Зенец, Н. Земельный налог в сельском хозяйстве [Текст] / Н. Зенец // Вопросы экономики. – 1997. – № 8 – С. 125–134.

18. Москаленко, А. Земельне оподаткування: історія, методологія, практика [Текст] / А. Москаленко // Регіональна економіка. – 1999. – № 4. – С. 246–254.

19. Сагайдак, А. Э. Земельный налог в сельском хозяйстве [Текст] : монография / А. Э. Сагайдак. – Москва : Колос, 1992. – 126 с.

20. Тулуш, Л. Удосконалення механізму обчислення податку за сільськогосподарські угіддя [Текст] / Л. Тулуш // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 74–79.

21. Федоров, М. М. Об'єктивна необхідність і основні методичні принципи удосконалення методики економічної оцінки земель [Текст] / М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2004. – № 5. – С. 3–11.

22. Денков, Д. Торги в Раді. Як аграрне лобі вибивало собі пільги за бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agriagency.com.ua/comments/11453.html>.

23. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році [Електронний ресурс] : закон України від 24.12.2015 р. № 909–VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909–19/page>.

24. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи [Електронний ресурс] : закон України від 28.12.2014 р. № 71–VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/71–19>.

25. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] :

офіційний сайт. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.

26. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.

27. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 300. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-p>.

Стаття надійшла до редакції 08.03.2016

© Санич В. І.

References

1. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Available at <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Demianenko, M. J. (Ed). (2011). *Derzhavna polityka finansovoi pidtrymky rozvytku ahrarnoho sektoru*. APK. Kyiv: NNTS IAE.
3. Dibrova, A. D. (2008). *Derzhavne rehuliuвання silskohospodarskoho vyrobnytstva: teoriia, metodologii, praktyka*. Kyiv: Format.
4. Laiko, P. O. (2008). *Derzhavna finansovo-kredytna pydtrymka sylskoho hospodarstva v rynkovii ekonomitsi*. Kyiv: NNTS IAE.
5. Gudz, O. E., & Somyk, A. V. (2008). Derzhavna programma finansovoi pidtrymky pidpryemstv APK cherez mehanizm zdeshevlennia kredytiv. *Ekonomika APK*, 11, 54–63.
6. Goroh, O. V. (2014). Organizatsiia kredytuvannia silskohospodarskykh pidpryemstv u bankivskykh ustanovakh Ukrainy. *Visnyk KHNAU. Ekonomichni nauky*, 4, 110–116.
7. Zakshevskiy, V. G., & Pashuta, S. A. (2015). Analiz sovremennogo sostoianiiia kreditovannia selskogo khoziaystva. *Agrarnaia politika sovremennoy Rossii: metodologicheskie aspekty i strategiia realizatsii*. Moskva: VIAPI imeni A.A. Nikonova, 43–46.
8. Kalashnikova, T. V. (2010). Stan i tendentsii rozvytku kredytnoho zabezpechennia ahrarnoi haluzi Ukrainy. *Finansy Ukrainy*, 10, 29–37.
9. Maslova, V. V. (2014). Sovershenstvovanie mekhanizma kreditovannia na sovremennom etape. *APK: economica i upravlenie*, 2, 51–59.
10. Gusakov, V. G. (Ed). (2013). *Ekonomicheskie problemy povysheniia effektivnosti funktsionirovaniia APK v novykh usloviakh: voprosy teorii i metodologii*. Minsk: Institut sistemnykh issledovaniy v APK NAN Belarusi.
11. Kene, F. (1960). *Izbrannye ekonomicheskie proizvedeniia*. Moskva: Izdatelstvo sotsialno-ekonomicheskoi literatury.
12. Petti, V. (1997). *Traktat o nalogakh i sborakh. Verbum sapienti – slovo mudrym. Raznoe o nalogakh*. Moskva: Os –89.
13. Smit, A. (2001). *Dobrobut natsii. Doslidzhennia pro pryrodu ta prychny dobrobutu natsii*. Kyiv: Port-Royal.
14. Gorb-Romashkevich, F.(1892). *Pozemelnyu cadastr v teorii i praktike pervoy poloviny XIX stoletii*. Varshava: Tipografiia Varshavskogo uchonogo. Okrug.
15. Lebedev, V. (1868). *O pozemelnom naloge*. Sankt Peterburg: Tipografiia i litographiia Karla Kuna.
16. Dema, D. I. (2001). Metodolohichni zminy v opodatkuvani silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv. *Finansy Ukrainy*, 2, 19 – 23.
17. Zenets, N. (1997). Zemelnyu nalog v selskom khoziaistve. *Voprosy ekonomiki*, 8, 125 – 134.
18. Moskalenko, A. (1999). Zemelne opodatkuvaniia: istoriia, metodologii, praktika. *Rehionalna ekonomika*, 4, 246 – 254.
19. Sagaidak, A. E. (1992). *Zemelnyu nalog v selskom khoziaistve*. Moskva: Kolos.
20. Tulush, L. (2003). Udoskonalennia mekhanizmu obchislennia podatku na silskohospodarski uhiddia. *Ekonomika APK*, 6, 74 – 79.
21. Fedorov, M. M. (2004). Obiektivna neobkhdnist i osnovni metodichni printsypy

udoshkonalennia metodyky ekonomichnoi otsinky zemli. *Ekonomika APK*, 5, 3 – 11.

22. Dienkov, D. Torhy v Radi. *Iak ahrarne lobi vybyvalo sobi pilhy za biudzheth*. Available at <http://www.agriagency.com.ua/comments/11453.html>

23. Zakon Ukrainy (2015, hruden). *Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhethnyh nadhodzhen u 2016 rotsi*. Available at <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19/page>

24. . Zakon Ukrainy. (2014, December). *Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoi reformy*. Available at <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

25. *Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy*. Available at <http://minagro.gov.ua>

26. *Kontseptsiia Derzhavnoi tsilevoi prohramy rozvytku ahrarnoho sectoru ekonomiky na period do 2020 roku*. Available at <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>

27. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2015, kviten). *Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenyh u derzhavnomu biudzheti dlia finansovoi pidtrymky zahodiv v ahropromyslovomu kompleksi shliahom zdeshevlennia kreditiv*. Available at <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-П>

Received 08.03.2016

© Sapych V. I.